

УДК 658.155 (045)

Ковтуненко В.М.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У даній статті розглядаються проблеми управління економічною діяльністю підприємств в контексті аналізу ефективності та результативності, розглянуті можливі показники та підходи, наведені недоліки та переваги їх використання.

Оцінка, результат, рентабельність, вартість, витрати.

В данной статье рассматриваются проблемы управления экономической деятельностью предприятий в контексте анализа эффективности и результативности, рассмотрены возможные показатели и подходы, приведенные недостатки и преимущества их использования.

Оценка, результат, рентабельность, стоимость, затраты.

Постановка проблеми. Оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства є одним із факторів його подальшого ефективного розвитку. Необхідно підкреслити, що таке явище не може бути вимірне за допомогою одного показника. На сьогодні науковці при аналізі ефективності діяльності підприємства перш за все концентруються на здатності організації згенерувати фінансовий результат при затратах певного обсягу фінансових та нефінансових ресурсів. Відповідно оцінювання ефективності діяльності підприємства при врахуванні інтересів різних економічних та соціальних суб'єктів потребує подальших розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процедура оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства висуває проблему вибору методу, на підставі якого вона має здійснюватись. Проблемам оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Серед них найцікавішими є роботи З. П. Румянцевої, Дж. К. Лафти, А. Н. Тіщенко, Н. А. Кизіма, Я. В. Догадайло, Р. С. Каплана, Д. П. Нортон, І. І. Мазура, В. Д. Шапіро, і інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. На сучасному етапі в науковій літературі не існує єдиного підходу як до визначення ефективності, так і до визначення ефективності управління діяльністю підприємства. Найпоширенішими напрямками є визначення ефективності управління як співвідношення отриманого результату з витратами (ресурсами) діяльності підприємства; співвідношення отриманого результату з наміченими цілями. Але ці підходи до визначення ефективності не дозволяють встановити логічний взаємозв'язок між управлінням діяльністю підприємства та ефективністю управління діяльністю підприємства.

Викладення основного матеріалу. Для підвищення ефективності та результативності діяльності підприємства в цілому та забезпечення

підвищення конкурентоспроможності продукції необхідно періодично проводити оцінку діяльності підприємства.

Оцінку діяльності підприємства і його економічної ефективності неможливо зробити за допомогою одного показника. Проте на практиці завжди використовують систему показників, які пов'язані між собою і оцінюють або показують різні сторони діяльності підприємства. Для оцінки діяльності компанії в звітному періоді найбільш універсальним є показник чистого прибутку. В цілому і чистий прибуток, і чистий грошовий потік як абсолютні показники менш інформативні для аналізу ефективності діяльності підприємства, ніж маржинальні або відносні показники, що використовуються, наприклад, в моделі Дюпона. Роль грошових потоків при оцінці ефективності будь-якої компанії важко переоцінити. Особливо це стосується компаній з тривалим і нестабільним виробничим циклом. Для них оцінка ефективності на основі аналізу грошових потоків більш точні, ніж на основі чистого прибутку, що пов'язано зі значними труднощами обліку тимчасової цінності грошей в другому випадку. Грошові потоки дають інформацію для ефективного фінансового управління компанією.

Зупинимося докладніше на особливостях розрахунку і застосування таких показників ефективності, як рентабельність інвестицій, залишковий дохід, економічна додана вартість, а також ринкова вартість. Рентабельність інвестицій (Return on Investments, ROI) розраховується як відношення чистого прибутку до інвестицій, здійснених в компанію (підрозділ). При цьому під інвестиціями маються на увазі не тільки інвестовані кошти (як власні, так і позикові), але й передані підрозділу активи (обладнання, технології, товарні знаки). ROI розраховується:

$$ROI = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}} * 100\% \quad (1)$$

Оцінити ефективність роботи компанії на підставі показника рентабельності інвестицій можна, тільки якщо у менеджменту в розпорядженні для порівняння є дані по аналогічним компаніям або підрозділам холдингу. Серед основних недоліків, пов'язаних з розрахунком ROI, можна виділити можливість спотворення цього показника в результаті відстрочки технічного обслуговування, скорочення витрат на дослідження і маркетинг. Іншими словами, значення рентабельності інвестицій підвищиться, в той час як в цілому ситуація в компанії погіршиться. Необхідно відзначити, що рішення, прийняті щодо купівлі або продаж підрозділів компанії на підставі показника рентабельності інвестицій, не завжди будуть виправдані. У загальному вигляді показник ROI, рівний відношенню чистого прибутку до інвестованого капіталу, вимірюється у відносних одиницях або відсотках. Порівнювати його з вартістю капіталу, вимірюваної у відсотках річних, коректно у випадку, коли значення і чистого

прибутку, і інвестованого капіталу отримані для річного інтервалу часу, наприклад з річного бухгалтерського звіту постійно діючого підприємства. Показник ROI не завжди коректно характеризує прибутковість бізнесу з позиції інвестора, тобто прибутковість, відображену у відсотках на інвестований капітал [3].

Залишковий дохід (Residual Income, RI) розглядається як аналог показника чистого прибутку, але при цьому враховує вартість капіталу компанії. Він розраховується за наступною формулою:

$$RI = \text{Операційний прибуток} - \text{Інвестиції} \times \text{Норма прибутку} \quad (2)$$

Значення норми прибутку може бути прийнято рівним середньої рентабельності по компанії або середньозваженої вартості її капіталу. Основна перевага використання показника залишкового доходу для оцінки ефективності роботи компанії - можливість врахувати вартість інвестованих коштів. На відміну від ROI на основі цього показника можна приймати управлінські рішення про продаж неефективних підрозділів без додаткових коригувань. До недоліків показника RI можна віднести те, що його значення визначається в абсолютних величинах, тому на його основі складно порівнювати ефективність роботи не залежних один від одного компаній, що не вітається інвесторами.

Економічна додана вартість (EVA) може розглядатися як модифікований підхід до визначення залишкового доходу.

Розрахунок економічної доданої вартості можна провести декількома способами:

$$EVA = \text{NOPAT} - \text{WACC} \times C, \dots \dots \dots (3)$$

де NOPAT – чистий операційний прибуток за вирахуванням податків до виплати відсотків; WACC– середньозважена вартість капіталу; C – інвестований капітал.

$$EVA = IC \times (\text{ROIC} - \text{WACC}), \dots \dots \dots (4)$$

де IC - інвестований капітал. При цьому у вартість інвестованого капіталу також слід включити вартість активів, переданих підрозділу, які з тих чи інших причин не були визнані в бухгалтерській звітності; ROIC - це рентабельність інвестованого капіталу, розрахована як відношення чистого операційного прибутку до вирахування податків до капіталу, інвестованого в основну діяльність компанії. До основних переваг використання показника економічної доданої вартості можна віднести те, що цей показник, як і ROI, враховує вартість інвестованого капіталу. Він враховує більшу кількість факторів, що впливають на ефективність робіт підрозділу. Суттєвий недолік використання EVA - неможливість порівнювати між собою показники економічної доданої вартості активів компанії, що істотно відрізняються за вартістю.

Для інвесторів і акціонерів ринкова вартість компанії є показником, який визначає величину їх потенційних доходів. Оскільки очікувані власниками майбутні дивіденди і доходи від акцій ґрунтуються на реальній вартості підприємства або його здатності генерувати грошові потоки, зміну ринкової вартості може вважатися одним з найважливіших показників оцінки діяльності компанії з боку акціонерів. При визначенні вартості компанії, як правило, використовується два основних підходи: ринкова вартість визначається як добуток акцій компанії на їх справедливую ринкову ціну, за яку учасники фондового ринку готові придбати ці акції; вартість компанії обчислюється на підставі грошових потоків, які, за прогнозами експертів, вона здатна генерувати протягом тривалого часу. Основний і найбільш істотний недолік показника ринкової вартості компанії - велика кількість припущень і прогнозів, які доводиться використовувати при його розрахунку. Він дозволяє найбільш повно врахувати всі чинники, що впливають на ефективність роботи підприємства. Ринкова вартість - короткостроковий фінансовий показник, який вимірює капіталізацію компанії на фондовому ринку в конкретний момент, в динаміці - її зміна за період. Показник розраховується як добуток поточного котирування акцій компанії, по якій інвестори в даний момент їх продають або купують, на їх загальну кількість. Для оцінки поточної ефективності підприємства варто використовувати основні комплексні показники операційної діяльності, такі як ЕВІТДА (операційний прибуток до вирахування податків, відсотків за кредитами і амортизації), ЕВІТДАР (те ж, тільки ще до вирахування орендних платежів) і відсоток чистого прибутку.

Ринкова вартість - це комплексний показник, який ми розраховуємо, наприклад, при придбанні інших бізнесів або при внесенні змін в структуру акціонерного капіталу власної компанії. [1]. Щоб достовірно і надійно оцінити результати діяльності компанії, необхідно врахувати наступні важливі особливості використання різних фінансових показників, а саме, чимало фінансових коефіцієнтів і показників не дозволяють отримати повну достовірну картину фінансового стану.

Висновки. Вибір конкретного методу для оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства визначається наступними критеріями: інтерпретація результатів, виявлення слабких сторін, різноманітність показників, кількість аналітиків, витрати часу, фінансові витрати, рівень об'єктивності, доступність використання, оперативність застосування, поширеність застосування, доступність програмного продукту, достовірність результатів. Запропоновані показники оцінювання ефективності функціонування підприємства дозволять об'єктивно проаналізувати ефективність, з урахуванням специфіки діяльності підприємства

Список використаних джерел:

1. Дарміць Р.З. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства / Дарміць Р.З., Ващик Н.О. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – с. 153 – 161.
2. Тищенко А.Н., Кизим Н.А., Догадайло Я.В. Экономическая результативность деятельности предприятий: Монография. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2005. – 144 с.
3. Как оценить эффективность работы компании [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: <http://www.iteam.ru>

Kovtunenکو V.M.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTIMATION OF EFFICIENCY AND PRODUCTIVITY OF THE COMPANY'S ACTIVITY

In this article have been reviewed and analyzed the existing methods of evaluating management effectiveness of the business activity and have been proposed a set of actions concerning the determination of the management effectiveness evaluation, considering its specificity.

Effectiveness, is one of the main characteristics of the company's performance management effectiveness, which implies the necessity of its detailed study.

Ensuring efficiency is directly related to its assessment. Increasing and supporting management efficiency activity of enterprise is impossible without a comprehensive assessment of its level. The results of this evaluation allows: to set a scope and a direction of changes in the management of the company, to predict their impact on the main functional subsystems, to accept appropriate management decisions to improve and maintain the level of management activities, to choose techniques, methods and enterprise management tools. An efficiency rating of the company is usually based on an analysis of the variety finance indexations such as net income, investment profitability, and marketable value of the company.

However, by making a list of financial ratios, it is necessary to weigh all the advantages and disadvantages of using these indicators on practice. There are recommendations in American practice of management accounts, on how the indicators may be used to assess the effectiveness of the company, they are set out in the standard management accounting «Measuring entity performance» (Statement on Management Accounting «Measuring entity performance»; SMA 4D). The standard suggests using the following parameters, which will show the effectiveness of company management, as: net income and earnings per share; cash flows; investment profitability; residual income - value of the company.

Thus, the management efficiency is a complicated characteristics, in order to analyzing the business, making right conclusions about its condition, it's necessary to consider all these indexes together.